

Förebyggande av olyckor inom byggnadssektorn

Inom Europeiska unionen är byggnadsindustrin den sektor där risken för olyckor är störst (*). Mer än 1 300 människor dödas vid byggolyckor varje år. Sett till hela världen är sannolikheten att en byggnadsarbetare dödas tre gånger så stor och att han eller hon skadas dubbelt så stor som för arbetstagare inom andra yrken. Kostnaderna för dessa olyckor är enorma för **den enskilde**, för **arbetsgivaren** och för **samhället**. De kan uppgå till en avsevärd del av det avtalade priset för bygget.

Mer än 99 % av byggnadsfirmorna i Europa är **små eller medelstora företag**. Små och medelstora företag drabbas därför mest av byggolyckor. Råden i detta faktablad är tillämpliga på företag av alla storlekar.

Yrkesinspektioner förenar sina krafter för att bygga ett säkrare Europa

Yrkesinspektioner i hela Europeiska unionen har lanserat en **kampanj som omfattar hela Europa** för att inom byggnadssektorn minska antalet olycksfall som inbegriper fall från hög höjd. Genom en blandning av främjande åtgärder och inspektioner på arbetsplatsen inleddes kampanjen 2003 och fortgår till 2004.

De främjande åtgärderna kommer att rikta sig till alla som arbetar inom byggsektorn: från kunder och arkitekter till arbetsgivare, fackliga organisationer och underentreprenörer.

Inspektionskampanjen kommer att fokusera på hälsa och säkerhet på byggnadsplatser, tillgång till arbetsplatser och nödutgångar. Inspektionerna kommer att utföras för att säkerställa att lämpliga förebyggande åtgärder och bestämmelser har genomförts. I samband med kampanjen kommer man också att granska skyldigheter som gäller förebyggande och samordning på byggnadsplatser.

Ansvar

Projektansvariga, arbetsgivare och entreprenörer (inklusive egenföretagare) har ansvar för säkerheten. Tillämpliga krav som fastställs i Europeiska unionens direktiv (?) omfattar följande:

- **Arbetarskyddet** skall beaktas från planeringsstadiet och framåt inom all **byggverksamhet**. Arbetet skall samordnas mellan samtliga parter som är inblandade i planering och genomförande av arbetet.
- **Arbetsutrustningen** skall vara säker (omfattar lämplighet, urval, säkerhetsegenskaper, säker användning, utbildning och information, inspektion och underhåll).
- **Varselskyltar för säkerhet och hälsa** skall sättas upp där risker inte kan undvikas eller minskas tillfredsställande genom förebyggande åtgärder.
- **Personlig skyddsutrustning** skall tillhandahållas (skyddshjälm, säkerhetssele, ögonskydd och andningsskydd, skyddsskodan etc.) om riskerna inte kan undvikas på annat sätt. Utrustningen skall vara anpassad för de risker som kan finnas.
- Säkerställande av att **byggarbetsplatsen och dess omgivning** är säker, t.ex. säkra trafikleder och tillfarter.
- Efterlevnad av allmänna **regler** för arbetsmiljön, inklusive: bedömning och förebyggande av risker, prioritering av kollektiva åtgärder för att eliminera risker, samråd med anställda, tillhandahållande av information och utbildning samt samordning av säkerhet med underentreprenörer.

Minimikraven som fastställs i direktiven har införts i **nationell lagstiftning**, som kan ställa ytterligare krav.

Anställda är skyldiga att samarbeta aktivt med arbetsgivarna om förebyggande åtgärder och att följa instruktioner enligt erhållen utbildning.

Samråd med personalen är ett krav. Utnyttjande av deras kunskap hjälper till att säkerställa att risker lokaliserar och att praktiska lösningar genomförs.

Förebyggande av olyckor — bedöma riskerna

Det finns många risker vid byggnadsarbete. Det finns dock många "goda exempel" som på ett enkelt sätt kan användas för att förebygga olyckor. Det första steget är att genomföra en **lämplig och tillfredsställande riskbedömning**.

För att försäkra sig om att skaderiskerna för arbetstagare och andra (inklusive besökare och allmänhet som passerar genom byggnadsplatsen) verkligen reduceras skall man i riskbedömningen ta hänsyn till samtliga risker och faror som finns. Minskning av en risk får inte öka en annan.

Samtliga risker skall identifieras, både sådana som uppkommer i verksamheten och på grund av andra faktorer, t.ex. genom platsens utformning. Detta följs av en utvärdering av de befintliga riskernas omfattning med beaktande av vidtagna förebyggande åtgärder. Har tillräckliga förebyggande åtgärder vidtagits eller behöver mer göras? Resultatet från riskbedömningen kommer att vara till hjälp när man väljer den lämpligaste förebyggande åtgärden (?).

Förebyggande i praktiken

De huvudsakliga riskerna omfattar arbete på hög höjd, schaktningsarbete och förflyttning av laster. **Prioritet skall ges till åtgärder som eliminerar eller reducerar risken vid källan och ger ett kollektivt skydd**. Individuellt skydd, såsom skyddsutrustning, används när riskerna inte kan minskas mer genom andra medel.

Fortgående **övervakning** och **regelbundna inspektioner** behövs förutom den övergripande riskbedömningen.

INRS - Yves COUSSON

(*) Arbetsmiljösituationen i Europeiska unionen – pilotstudie, 2000, Europeiska arbetsmiljöbyrån, ISBN 92-950-0712-3.

(?) På <http://europe.osha.eu.int/legislation> finns länkar till EU-lagstiftning, uppgifter om Europeiska kommissionens riktlinjer för små och medelstora företag och om riskbedömning och byggnation samt länkar till medlemsstaternas webbplatser som innehåller nationell lagstiftning för att genomföra direktiven och riktlinjerna. Se särskilt direktivet om tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser.

(?) Arbetsmiljöbyråns webbplats ger byggnadsinformation (http://europe.osha.eu.int/good_practice/sector/construction).

Arbete på höjd

Fall från höjder är den vanligaste orsaken till skador och dödsfall inom byggindustrin. Orsakerna omfattar arbete på byggnadsställningar och plattformar utan skyddsräcken eller utan korrekt fästa säkerhetsseklar, bräckliga tak samt stegar som är dåligt underhållna, placerade eller säkrade.

Hela byggnadsprocessen skall planeras för att minimera fallriskerna. I projekteringsstadiet kan skydd mot fall planeras. Risken kan minskas genom att man sätter upp anpassade skyddsräcken eller som en sista åtgärd, om det fortfarande finns risker, tillhandahåller säkerhetsseklar.

Förflyttning av laster

Planera för att minimera förflyttning av material och för en säker materialhantering. Säkerställ att **utrustning** monteras och används av utbildade och erfarna arbetare.

Se till att utrustningen inspekteras, provas och undersöks regelbundet av en behörig person. **Samordna verksamheter på byggarbetsplatsen** – t.ex. får inte de som är inblandade i lyftverksamhet utsätta andra arbetare för fara eller vice versa. Där **manuell hantering** inte kan undvikas, organisera arbetsuppgifterna för att begränsa omfattningen av och sträckan för fysisk hantering. Utbilda arbetstagarna i att undvika risker och i användning av olika metoder.

Samtliga lyft med **mobila kranar** skall planeras och utföras av behörig personal. Föraren skall ha fri sikt och kranen stå på jämn mark och på säkert avstånd från schakt och kraftledning.

Allmän "lokalvård" och säker tillfart

Allmän platsorganisation och städning är viktigt. Säkerställ t.ex. att det finns säkra tillfarter (vägar, gångvägar, stegar, ställningar etc.) till och från samtliga arbetsplatser och att de är fria från hinder, att material lagras säkert, att håll är omgärdade med staket eller täckta och tydligt markerade, att det finns lämpliga arrangemang för att samla in och slänga avfallsmaterial och att det finns lämplig belysning.

Utbildning och information

Arbetstagare måste förstå riskerna, deras konsekvenser samt vilka försiktighetsåtgärder de behöver vidta för att agera säkert. Utbildningen skall anknyta till verkliga situationer, t.ex. problem man stött på, vad som gick fel och hur man undviker att det upprepas. Behandla risker, förbyggande åtgärder, nödförfaranden, rapporteringsproblem, personlig skyddsutrustning, arbetsutrustning etc. Planera för repetitionsutbildning.

Utbildningen skall underbyggas med god kommunikation. Diskussion om hälso- och säkerhetsfrågor samt vidarebefordran av information skall vara en del av gruppöten.

Personlig skyddsutrustning

Personlig skyddsutrustning skall alltid bäras när det krävs på byggnadsplatser. Utrustningen skall vara bekväm att använda och väl underhållen samt inte orsaka att andra risker ökar. Utbildning om

dess användande krävs. Skyddsutrustning inbegriper skyddshjälm (om det finns risk för att träffas av fallande föremål eller för att en person kan slå i huvudet), lämpliga skodon (med tåförstärkning, sulskydd och halkskydd), skyddskläder (t.ex. mot dåligt väder eller med god synlighet så att t.ex. fordonsförare ser arbetstagare bättre).

Kontrolllista: fall från hög höjd, byggnadsställningar och stegar

- ✓ Har lämpligaste utrustning valts för att säkerställa säkerheten även vid tillträdes- och utrymningsleder?
- ✓ Används stegar endast när annan utrustning inte är motiverad eftersom arbetsuppgiften är kortvarig och risken är liten?
- ✓ Har ställningen rests på ett fast underlag?
- ✓ Är samtliga skyddsräcken på plats och på rätt höjd?
- ✓ Finns tillräckligt antal plankor för plattformen?
- ✓ Har plankorna fäst i rätt läge?
- ✓ Har några ställningsfästen tagits bort?
- ✓ Är en stega säkraste och bästa metoden för jobbet?
- ✓ Är stegen i gott skick och lämplig för denna arbetstyp och arbetshöjd?
- ✓ Kan stegen placeras så att sträckning undviks?
- ✓ Kan stegens över- och underdel sättas fast?
- ✓ Är stödytan fast och jämn?

Om något svar är "Nej", behövs en förebyggande åtgärd innan arbetet inleds. Åtgärderna omfattar följande:

- ✓ Säkerställ att öppningar såsom hål i golv är inhägnade med skyddsavspärrningar (t.ex. skyddsräcken och fotbrädor) eller övertäckta. Säkra övertäckningen eller markera den med en varning.
- ✓ Säkerhetskontrollera samtliga ställnings-element innan ställningen reses.
- ✓ Inspektera stegar före klättring för att säkerställa att de är i gott skick och säkert placerade.
- ✓ Använd fallskyddsutrustning på ställningar särskilt innan skyddsräcken och fotbrädor monterats och säkerställ att linor till säkerhetsseklar är fästa i en fast konstruktion och används på rätt sätt.
- ✓ Kasta inte utrustning eller material till en lägre nivå, till marken eller på säkerhetsnät.

Ytterligare information och hänvisningar

Ytterligare information om god säkerhetspraxis finns på arbetsmiljöbyråns webbplats (<http://osha.eu.int>). Alla arbetsmiljöbyråns publikationer kan laddas ned gratis. "Förebyggande av arbetsolyckor" var temat för Europeiska arbetsmiljöveckan 2001, som organiserades av medlemsstaterna i oktober 2001. Ytterligare information finns på <http://osha.eu.int/ew2001>. Arbetsmiljöbyråns webbplats har länkar till medlemsstaternas webbplatser om nationell lagstiftning och nationella riktlinjer om byggnation (<http://se.osha.eu.int> för Sverige och <http://fi.osha.eu.int> för Finland).

Informationen i detta faktablad ersätter inte Europeiska unionens eller medlemsländernas officiella texter.

Europeiska arbetsmiljöbyrån
Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao
Tfn (34) 944 79 43 60, Fax (34) 944 79 43 83
information@osha.eu.int

Yrkesinspektörskommittén
GD Sysselsättning och socialpolitik D/5
JMO C3/076
L-2920 Luxembourg
Tfn (352) 43 01-32967 - (352) 43 01-35257
Fax (352) 43 01-34259